



А. С.

УСХОДНЯЯ   
 БЕЛАРУСЬ

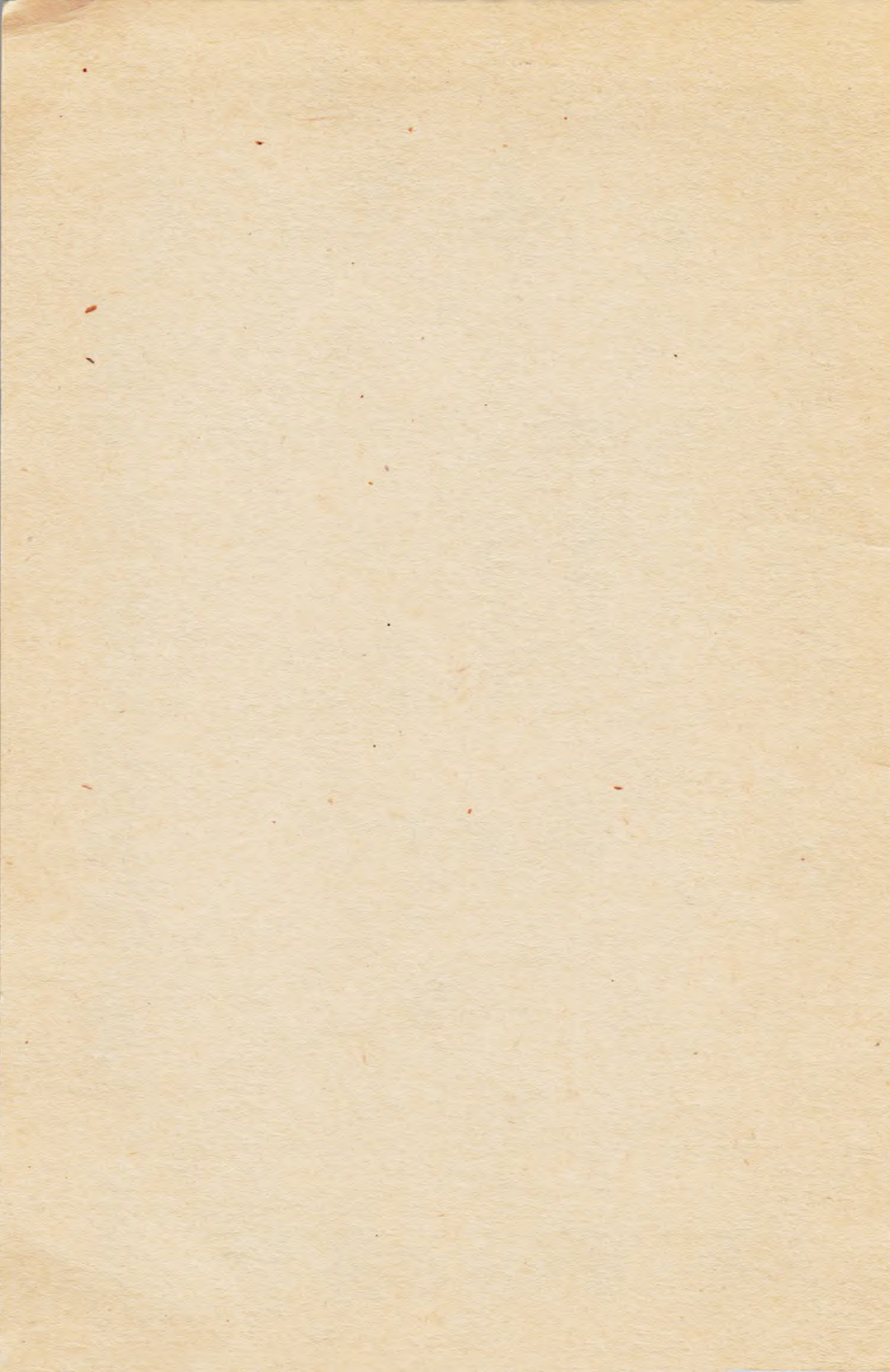
Статыстычныя і гістарычныя  
матэрыялы.

Выданне Народнага Сэкрэтарства  
Міжнародных Справаў.



Цана—40 кап.

МЕНСК.  
Друкарня Я. А. Грыблята.  
1918.



Л. Л.

# УСХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

Статыстычныя і гістарычныя  
матэрыялы.

Выданне Народнага Сэкрэтарства  
Міжнародовых Справаў.



М Е Н С К.

Друкарня Я. А. Грынблята.

1918.

Выдана па распаряджэнню Народнага Сэкрэтарства Міжнародовых Справаў. Журн. Паст. Народнага Сэкрэтарыяту ад 22 чэрвеня 1918 года, п. 5.

© навукова-вытворчы цэнтр „АДНОВА” , 1993

© БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА АРХІВІСТАЎ, 1993

БЕЛАРУСКАЕ КООПЭРАЦЫЙНА-ВЫДАВЕЦКАЕ  
ТАВАРЫСТВА „АДРАДЖЭНЬНЕ”. МЕНСК, 1993

заказ 26

Пачатковая нямецкая окупація 1915 году раздзяліла Беларусь на дзве часці, і пад той час, як заходная часць дзяліла добрую і благую долю з Літвой, усходняя Беларусь далей аставалася пад уласцю Расейскае Імпері. У межах апошняе апынулася пераважаючая часць Беларускай зямлі з насяленьнем каля 8 мільёнаў душ. Да яе належалі: часць Віленскай губ., безмала уся Менская, Вітэбская, Магілеўская, часць Смаленскай і Чарнігаўскай губерній.

Паводлуг расейскай урадовай статыстыкі с паводнага часу 1897 году, скоррыгаванай праф. Е. Карскім (у 1903), у Менскай губерні чысло беларусаў выражалася цыфрай=1755.690 душ, а працэнтныя адносіны іх да агульнага чысла жыхароў паводлуг паведаў былі гэтакія: Навагрудскі пав.—84,0%, Рэчыцкі—84,3%, Менскі—83,6%, Барысаўскі—81,1%, Слуцкі—79,4%, Ігуменскі—82,6%, Бабруйскі—68,0%, Мазырскі—79,6%, Пінскі—74,9%, Агульны працэнт па губерні—76,5%.

У Магілеўскай губ. агульнае чысло=1.650.069. Працэнтныя адносіны да усяго насяленьня губерні: Чэрыкоўскі пав.—89,6%, Быхаўскі—88,6%, Рагачоўскі—87,0%, Сенніцкі—85,6%, Горэцкі—85,4% Клімовіцкі—83,1%, Мсьціслаўскі—81,5%, Оршанскі—

80,0%, Чаускі—89,6%, Гомельскі—74,6%, Магілеўскі—70,0%. Па усей губэрні беларусаў 82,6%.

У Вітэбскай губ. чысло беларусаў=976.638. %/% паветах: Дрысенскі—86,2%, Веліжскі—85,7%, Нэвэльскі—84,0%, Гарадэцкі—83,6%, Лепэльскі—82,0% Полацкі—73,1%, Вітэбскі—51,1%, Себожскі—47,1%, Люцынскі—20,5%, Дзвінскі—13,8%, Рэжыцкі—5,4%.

У Смаленскай губ.=947,826 беларусаў, глаўным чынам у заходнім павеатах: Бельскім, Дарагабужскім, Ельнінскім, Красненскім, Рослаўльскім і Смаленскім.

У Чарнігаўскай губ. беларусаў=700.000. Яны жывуць у павеатах: Гародненскім, Ноугарад-Северскім, Навазыбкаўскім, Старадубскім, Суражскім.

У Віленскай губ. беларусы станавілі: у Вілейскім—87% і у Дзвісьненскім—81,2%.

Апрыч гэтаго баларусы есць у невялікім чысле і у іншых суседніх губэрнях, але становяць там толькі незначную меншасць.

Нацыянальныя меншасці прадстаўлены гэтак:

Найбольш чысленую; пасяля беларусаў, групу становяць жыды.

Гэта пераважна местовы элемент: па местах і мястэчках жыды даходзяць ад 44 да 80%/% і болей. Затое за межамі мест %/% жыдоў вагаюцца ад 5% у Вітэбскай губ. да 11% (максімум) у Менскай.

Палякі, жывучы у больш значным чысле у заходняй Беларусі, у усходніх губэрнях становяць зусім малы працэнт. У Вітэбскай і Менскай губэрнях палякоў ня больш 2,5% а у Магілеўскай толькі 0,9%. Яшчэ меншы працэнт палякоў у Смаленшчыне і Чарнігаўшчыне. Да этаго трэба дадаць, што у

заходняй Беларусі польскі элемент—гэта бадай выключна вялікая зямельная буржуазія, каторая праз свае сацыяльнае становішчэ стаіць вельмі далека ад баларускіх народных мас, ад каторых яна рэзка адзелена такжэ і рэлігіяй: тут беларусы пераважна праваслаўныя. Толькі у часе вайны у заходнюю Беларусь панаехало многа палякоў—ваенныхь высяленцаў, каторыя належаць на усіх станоу, але пасля ліквідаціі вайны бязспорна вернуцца назад да Польшчы.

Вялікорусы па усей Беларусі, як усходняй, так і заходняй, перад вайной былі прэдастаўлены пераважна элементам прывозным-чыноуніцкім, часьцю землеуласнікамі, а такжэ вялікарускімі селянамі-колоністамі, выключна стараверамі.

Паказаныя вышэй абсалютныя цыфры беларускага насяленьня бязспорна значна узрасьлі да нашых дзен. Але і вайна памагла канцэтраціі беларускіх элементаў па гэты бок ваеннага фронту: расейскі урад выгнаў з Віленшчыны і Гродзеншчыны цэлыя масы народу, а у тым ліку безмала усю беларускую інтэлігэнцію. Былі вывезены усе, хто быў на казеннай службе, а у тым ліку усе народныя вучыцелі, вучыцелі сярэдніх школ, праваслаўныя сьвяшчэнікі, і т. д., і, само сабой разумеецца, што усе яны стараліся задержацца як найбліжэй да родных куту.

Гэтак сталася тое, што у момэнт выбуху Расейскай Рэвалюціі у усходняй Беларусі аказаліся сконцэнтраванымі блізка усе беларускія сілы, апрача параскіданых па розных местах б. Расейскай Імперыі. Але і тыя, каго доля закінула у чужыну, не пакі-

далі працаваць дзеля сваей Бацькаўшчыны і сваяго народу: беларуская нацыянальная работа пачала шпарка развівацца у Пецярбурзі, Маскве, Казані і т. д. Пры гэтым нацыянальная сьвядомасьць захапіла усе станы і усе кругі беларускага грамадзянства: ужо у самым пачатку рэвалюцыі мы бачым за нацыянальнай работай многа чынных інтэлігэнцкіх сіл. Перш за усе мы адзначым учасьце у беларускім руху духавенства, — гэтай бязспорна вельмі важнай сілы у Беларусі.

Між каталіцкімі ксендзамі рух гэты падга-таўляўся здаўна у Пецярбургскай Духоўнай Сэмінарыі і Духоўнай Акадэміі (для Магілеускай дыэцэзіі), і у рэзультате у момэнт упадку царызму мы бачым адкрытае арганізаванае выступленьне беларускіх ксяндзоў: на зьездзі у Менску заснаваўся Саюз Ксяндзоў-Беларусаў, налічываючы каля 200 членаў, між каторымі трэба адзначыць імяны найбольш актыўных, як: кс. Астравіч, м. т. кс. Годлеўскі (у Менску), кс. Сак, кс. Байко, м. т. Лісоўскі, кс. Лапошко (у Магілёві), м. т. Шырокі (у Парафіянаве), кс. Шолкевіч, д-р філёзэфіі Бобіч (у Друі), кс. Будзька, д-р Абрантовіч, м. т. Цікота, м. т. Хвецько, кс. Жолнеровіч, кс. Версоцкі, кс. Олешкевіч, кс. Борык і інш. Закраталася і праваслаўнае духавенства, цэнтрам каторага аказалася Масква: тут папалі блізка ўсе вывезеныя з Гродзеншчыны і Віленшчыны сьвяшчэнікі. На адбышымся тамака у летку 1917 года зьездзі было каля 800 праваслаўных сьвяшчэнікаў-беларусаў, вынесшых рэвалюцыі у беларускім нацыянальным духу. Між праваслаўным духавенствам выдзяляюцца імяны протоэрэя Кульчыцкага (у Мен-



ску), сьв. Усакоускаго, прот. Корчынскаго, сьв. Рэпніна і інш. Ячшэ да вайны і рэвалюцыі між прафэсурай вышэйшых і сярэдніх школ звертаюць на сябе увагу: праф. Б. Эпімах-Шыпілло, вядомы беларускі філелег праф. Е. Карскі, праф. М. Доунар-Запольскі, праф. Завіткевіч, праф. М. Масоніус, І. Краскоускі, Б. Тарашкевіч, Міткевіч; Р. Остроускі (у Слуцку), Довгялло, Сэрбоу і Кахановіч (у Магілёві) і інш. Далей ідуць прэдастаўнікі розных вольных прафэсій: юрысты і журналісты: Яз. Варонка, А. Цвікевіч, Е. Хлебцевіч, Яз. Фарботка, юрысты: Л. Заяц, Рэутт, Борк, Андрушкевіч, Г. Богдановіч, Сушынскі, Чаусоу, Кажэмяка і інш., інжынеры: А. Уласоу, В. Іваноускі, Дубейкоускі, К. Душеускі, К. Годыцкі-Цвірко і інш., тэхнікі: Стульба, В. Грыневіч, Еутухоускі, Загорскі, Рудз'ік і інш., аграномы: А. Смоліч, Турчыновіч, В. Савіч, Марковіч, Черняускі, Г. Гарэцкі і інш., каморнікі: А. Аусянік, М. Гарэцкі, Метла, Міхневіч і інш., афіцэры: генерал Кандратовіч, генерал Алексееускі, генерал Короткевіч, палкоўнік Курат, К. Езовітоу, М. Косьцевіч, Е. Ярушевіч, А. Зенюк, Р. Якубеня, І. Красоускі, Золотарэнка і інш., літэратары: Яз. Лесік, А. Прушынскі, А. Левіцкі, В. Голуб, Канстантын Міцкевіч, Я. Луцавіч і чыноўнікі: П. Крэчэускі, Э. Будзька, Яз. Дыло, А. Бурбіс, Б. Галавач, Грыневіч, Ч. Родзевіч, Л. Родзевіч, В. Сталыгва, Я. Серада, В. Захарка, Сьвірскі, Сенкевіч і інш., чысленыя палітычныя і культурныя дзеячы: С. Рак-Міхалоускі, І. Васілевіч, д-р Ерэміч, Жывапісцау, Дворчанін, Мароз, і інш., урэшці вялікія землеуласьнікі, як Раман Скірмунт, Княгіня Магдалена Радзівілл, А. Бонч-Осмолускі і інш.

Ревалюція прызвала да работы дзеля беларускай справы доўгі сьцяг новых сіл, як інтэлігенцкіх, так і з народных масс. Адгукнуліся і беларусы у арміі, ды гэта зусім зразумела: вялізарная часць ваеннага фронту на усходзі праходзіла праз Беларусь. Пабач з арганізацыяй цывільнае часць беларускага грамадзянства і чысьленымі як агульна-беларускімі, так і правінцыянальнымі, губэрскімі зьездамі,—партыйнымі і селянскімі, пачалося у арміі тварэньне беларускіх салдацкіх рад і камітэтаў. Работа гэта не спынілася і тады, калі Керэнскі адмовіўся даць пазваленьне на выдзеленьне з арміі салдатаў беларусоў і на утварэньне нацыянальных беларускіх войск. Ужо пасьяля большэвіцкага пэрэвароту у Менску, Слуцку і Вітэбску адбыліся вялізарныя беларускія вайсковыя зьезды паўночна-заходняга фронту, і Кіеві—палудзенна—заходняга і у Одэсці румынскага фронту (зьезд у Кіеві шоу пад маршалкоўствам вядомага беларускага грамадзкага работніка І. Краскоўскага з Вільні). У Менску утварылася Беларуская Вайсковая Рада і, ня глядзячы на прашкодны са стараны большэвікоў, арганізаваўся першы нацыянальны беларускі пешы полк. Пачалі арганізавацца беларускія кавалерыйскія часьці такжэ на Румынскім фронці, у Магілеўшчыне і іншых мейсцах. Беларускія салдацкія рады скоры былі усюды, дзе толькі былі салдаты-беларусы.

Апрача работы чыста палітычнай, беларускі рух зьяўляўся такжэ і у пастаці культурна-эканамічнае работы: арганізацыі помачы уцекачом і высяленцам с фронту, а такжэ ладжэньні беларускіх школ. Гаворачы аб школах, трэба перш за усе адзначыць

закладзіны дзвех беларускіх гімназій: у Слуцку (заложэна б. урадовым камісарам с часау Керэнскаго—Р. Остроўскім) і у Буцлаві. Тварэньне сярэдніх школ тлумачыцца тым, што яшчэ перадвайной між вучыцелямі расейскіх сярэдніх школ было многа нацыянальна сьвядомых беларусоў, каторыя пры першай магчымасьці і паспяшылі прылажыць свае сілы да тварэньня беларускай сярэдняй школы. Развівалася і шырэйшая акцыя дзеля завядзеньня беларускай мовы у касьцелах, даушая вельмі добрыя рэзультаты: ужо у цэлым радзе касьцелаў кажуць казаньня па беларуску. Разам с тым развівалася шыбка беларуская прэсса: у Менску, у Пецярбурзі адкрыўся цэлы рад беларускіх штодзенных і тыднёвых часопісеў розных кірункаў: ад соцыялістычных да каталіцкіх, што сьвядчыць аб узросьці дыфэрэнціацыі беларускага грамадзянства.

Беларуская палітычная работа развілася пад двума лозунгамі: нацыянальнага адраджэня і—у першы пэрыод рэвалюцыі-аўтаноміі Беларусі у межах фэдэрацыйнай Расейскай Рэспублікі. Пры тагочасных варунках гаварыць аб нечым вялікшым не было ніякае магчымасьці, што пацьверджае факт, што нават шмат сільнейшая за беларусаў Украіна не магла адкрыта гаварыць аб дзержаўнай незалежнасьці, укрываючы свае праудзівыя палітычныя ідэалы пад маскай аўтаномізму. Толькі у найбольш конспірацыйных кружках ішлі гутаркі аб шырэйшых палітычных ідэалах.

Завяршэньне беларускае палітычнае работы становіць Усебеларускі Зьезд у Менску ад 18 да 30 сьнежня 1917 г. н. с., каторы, як вядома, быў ра-

зогнаны большэвікамі. Зьезд складаўся с 1167 выбарных дэпутатаў ад валасьцей, паветовых і губэрскіх самаупраўленьняў і мест беларускіх (нават Смаленск прыслаў 10 дэпутатаў) с правам пастанаўляючага голасу і с 705 дэпутатаў з голасам дарадчым і меў характэр Беларускай Канстытуанты. Зьезд гэты пастановіў прыступіць да арганізаці Беларускай Народнай Рэспублікі, праўда, згодне з духам мамэнту і рэальнымі варункамі, яшчэ у фэдэраціі з Расеяй, але і гэта пастанова аказалася не да спадабы большэвікам, каторыя і далі прыказ разagnaць Зьезд, а Прэзідіум яго арэштаваць. Аднак Зьезд паспэеў яшчэ выбраць свой Выканаучы Орган, як першы орган уласьці самога Беларускага Народу,—уласьці бязспорна законнай, бо выплываючай з выбароў ад самае асновы. Гэтак утварылася Рада Усебеларускага Зьезду, каторай у далейшым суджэно было адыграць вялікую і важную ролю.

Усебеларускі Зьезд, а асабліва яго разгон, меў страшэньне вялікую вагу і яшчэ дзеля аднае прычыны. Ужо раней беларускія нацыянальныя дамаганьня сустрэчаліся с сурьёзнымі прашкодамі са стараны большэвікоў, каторыя у іх бачылі буржуазнасьць і контррэвалюціанізм. Разгон Зьезду, як самае найгрубейшае пасяганьне на вярхоўныя правы Беларускага Народу на яго зямлі, давеў разрыў беларусаў з большэвікам да канца.

Цьверда стаючы на грунці будаваньня сваей асобнай гасударственасьці, Рада Усебеларускага Зьезду прызнала патрэбным, каб у гэтай рабоці мелі голас і нацыянальныя меншасьці; яна павялічыла свой складкооптаціей членаў Беларускай Вай-

скавай Рады і дэпутатау ад земства\* і местовых рад і дапусьціла дэпутатау ад нацыянальных меншасьцей. Гэтак утварылася арганізація с характэрам Прэдпарлямэнту Беларусі пад названьнем Рада Беларускай Народнай Рэспублікі. Рада выдзяліла спа- між сваіх членау выканаучы—орган Народны Сэ- крэтарыят Беларусі с функцыямі міністэрства пад кіраўніцтвам вядомага беларускага дзеяча і б. Стар- шыні Рады Усебеларускага Зьезду—Язэпа Варонкі.

Арганізація беларускай уласьці і прыступленьне яе да спауленьня сваіх чыннасьцей зыйшліся з момэнтам адходу большэвіцкіх войск, і Народны Сэ- крэтарыят выпаўняю свае функцыі да прыходу нем- цау і устанавленьня окупацыйнаго упраўленьня.

Аднак, ані Рада Б. Н. Р., ані Народны Сэкрэ- тарыят немцамі не былі развязаны і далей выпоў- нялі свае функцыі у тых межах, у якіх гэта была магчымо. А у першы чарод, яны заняліся справай праўна-дзержаўнаго палажэньня Беларусі. Тутъ уз- нялася вострая коллізія між беларусамі і арганіза- цыямі большэвіцкімі, трэба адзначыць, зложэнымі с прадстаўнікау чужых нацый. Пад той час, як бела- русы (а такжэ частка жыдоу) цьверда стаялі за поў- ную гасударственую незалежнасьць Беларусі і раз- рыу дзержаўных звязей з Расеей, большэвіцкіе эле- мэнты дабіваліся прызнаньня фэдэралізму з Расеей. На заседаньні Рады Беларускае Рэспублікі 24/25 марца 1918 г. з учасьцем дэлегацыі Беларускае Рады з Вільні кользізія гэта знайшла сваю развязку у форма, якой жадалі беларускі самостійнікі. Гэта давяршыло пачаўшыся на Усебеларускім Зьездзі разрыу белару- сау з большэвікамі, і элемэнт, жадаўшыя за усе-

лякую цану удзержаць еднасьць з Вялікарусіей, выступілі з Рады Беларускае Рэспублікі. Была прынята рэзолюцыя: „Рада Беларускай Народнай Рэспублікі аб'яўляе Беларускаю Народную Рэспубліку незалежнай і выдае аб гэтым Устаўную Грамату“.

Тэкст Устаўнай Граматы высказывае прызнаньне поўнай дзержаўнай незалежнасьці Беларусі, каторая лічыць адгэтуль разарванымі дзержаўныя зьвязі з Расейскім Гасударствам, дашыя апошняму магчымасць падпісаць і ад імені Беларусі шкодны для яе Берасьцейскі Трактат.

Цяпер пасьля праклямаціі Радай Б. Н. Р. незалежнасьці Беларусі і разрыву дзержаўнай зьвязі з Вялікарусіей—правы, на дзержаўнае палажэньне Беласі як у адносінах да Расіі, так і да Нямецчыны зьмяніліся. І беларусы маюць поўную веру, што Нямецчына у імя абাপольных нямецка-беларускіх эканамічных інтэрэсаў, вынікаючых с прыродных, географічных і палітычных варункаў, прызнае проклямацію нежалежнасьці Беларускай Дзержавы і акажэ ей помач у будаваньні новаго жыцьця, прыдбаўшы гэтак сабе удзячнаго саюзьніка. А той факт, што такі саюз будзе вынікаць не са зьменных сымпатыі і настраеньняў, а з рэальных абাপольных карысьцей, становіць заверэньне трываласьці прыязных адносін між адраджаючайся Беларусью і тэй дзержавай, каторая у гэты, мо найважнейшы у жыцьці Беларусі, момэнт працягне ей руку памачы.

У канцы трэба адзначыць, што, прыступаючы да будовы сваей гасударственасьці, Беларусь ужо цяпер мае зачаткі гасударственай арганізаціі.

Вельмі важную ролю адыграу тут факт, што у

усходняй Беларусі яшчэ за некалькі гадоў перад вайной было заведзена земскае самаупраўленне, каторага Літва і нават Польша былі зусім пазбаўлены.

Ня глядзячы на тое, што правы беларускіх земств былі спачатку вельмі агранічэны, тут утварылася для мейсцовых сіл школа грамадзкага жыцця і грамадзкай гаспадаркі. Вайна шмат пашырыла задачы земства у Беларусі у зьвязку с патрэбаю абслужываньня праходзіўшага праз Беларусь ваеннага фронту спажывунымі прадуктамі і т. д. А рэвалюцыя памагла далей шай эманцыпацыі беларускіх земств, аддашы у рукі грамадзянства блізка усе тыя функцыі, якіе пры царскім урадзе спаўнялі гасударственныя чыноўнікі. На жаль, пры апошніх выбарах туды папалі людзі чужыя для краю і часта шкодныя для яго.

Так сама важную ролю адыгралі меставыя самаупраўленьня.

Істанаваньне самаупраўляючыхся арганізацый і гасударственна-творчых беларускіх сіл становіць паруку у тым што прызнаньне незалежнасьці Беларускай дзержавы знайдзе прыгатованы ўжо дзеля гасударственага жыцця Беларусі грунт, і жыцце гэтае шыбка пачне развівацца асабліва тады, як пасля ліквідацыі вайны вернуцца у Беларусь параскіданыя па усей Расеі беларускія культурныя сілы.

# ПРИНИМАЕТСЯ ПОДПИСКА

на 1918—19 годъ

на еженедѣльную общественно-политическую, литературную и экономическую газету

# Бѣлорусское Эхо

выходящую въ гор. Кіевѣ послѣ воскресныхъ и праздничныхъ дней и обслуживающую бѣлорусскія колоніи на Украинѣ.

*Въ газетѣ принимаютъ участіе:*



А. Л. Бурбисъ, І. Я. Воронко, О. Л. Дыло, проф. М. В. Довнаръ-Запольскій, проф. акад. Е. Ф. Карскій, Л. И. Левченко, А. О. Модзолевскій, А. А. Смоличъ, П. В. Тремповичъ, Е. И. Хлѣбцевичъ, А. И. Цвиковичъ и др.

АДРЕСЪ РЕДАКЦИИ:

г. Кіевъ, Троицкая ул., № 4.



Літэратурны і грамадзянска-палітычны тыднёвік

**„ВОЛЬНАЯ**   
 **БЕЛАРУСЬ“**

(2-гі год выдання)

выходзіць у Менску.



**Выдавец**

ТАВАРЫСТВО БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ.

Рэдактар Язэп Лёсін.

АДРЭС РЭДАКЦЫ:

Менск, Захароўская вул., 18.

Віленская беларуская часопісь

# „ГОМАН“

(3-ці год выдання).

Выходзць двойчы на тыдзень—у аўторак і пятніцу  
і прадаецца усюды.

У часопісі друкуюцца апошніе навіны беларускаго  
руху, усе пастановы і статуты Народнаго Сэкрэта-  
рыяту і Рады Беларускай Народнай Рэспублікі

СУПРАЦОУНІКІ ЧАСОПІСІ:

Антон Луцкевіч, Іван Мелешка, Іван Луцкевіч, Янка Стан-  
кевіч і інш.

*Адрэс Рэдакцыі:*

Вільня, Віленская вул., 33.

**Цэна асобнаго № 10 кап.**

Выдавецтва „ГОМАН“.

Рэдактар ЯЗЭП САЛАВЕЙ.



ПЕРШЫ

літэратурна-грамадзянскі, навучна-гістарычны  
і эканамічны штомесячнік

# „ВАРТА“

выходзіць у Менску ад 1 верэсня 1918 г.

пад агульнай рэдакцыяй ЯЗЭПА ВАРОНКА.

Супрацоўніцтва у штомесячніку «Варта» прыймаюць:

Ефім Белевіч, Язэп Дыло, Костусь Езавітоў, Ромуальд Земке-  
віч, праф. Ефім Карскі, Петрук Крэчэйскі, Эўгені Ладноў, Вла-  
дыслаў Ластоўскі, Леонід Леушчэнка, Антон Саросек, Аркадзь  
Смоліч, Янка Станкевіч, Паўлюк Трэмповіч, Эўгені Хлебцэвіч  
і мн. інш.

У штомесячніку „ВАРТА“ друкуюцца стацці, як у  
беларускай мові, так і у велікарускай, немецкай  
і польскай мовах.

Цэна асобнага №—1 рубель.

А Д Р Э С Р Э Д А К Ц Ы І:

Менск. 2-гі Госпітальны завул., 7.

Адчынена у панядзелак і чэцьвер ад 11—1 гадз. ў дзень.